

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **461**

G.J. van Middelkoop
Ieder voor zich?

467

MEDITATIEF

A.L.Th. de Bruijne
Gevoel voor twijfel

WANDELEN MET **468**

J. Kamphuis

Onze nieuwe bestaanswijze:
einde van de macho-cultuur

ACHTERGRONDEN **71**

H.J. Room

Zondag, geen dag van
werkonderbreking?

SAMENLEVING **475**

B. Bos

Paars zet weduwen
in de kou

KERK WERELDWIJD **477**

B. Bolt

Gereformeerde kerken
in Suriname?!

en verder...

Uit de kerken
Meegelezen

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

IEDER VOOR ZICH?

*H*eeft de kerk een boodschap in de huidige onzekerheid? Die vraag was aan de orde in *een* serie artikelen die in het najaar van 1994 verschenen in het Centraal Weekblad. Later werden ze gebundeld tot een brochure die de titel draagt 'Het verhaal van de kerk'. De socioloog prof. dr. G. Dekker beschreef in dit raam heel helder een aantal trends die kenmerkend zijn voor de cultuur waarin wij leven. De mensen zien zich veel meer dan vroeger als afzonderlijke individuen. Ze willen in hun denken en doen niet bepaald worden door wat *een* groep of gemeenschap vindt. *Ze* willen hun eigen verstand *gebruiken en* hun eigen weg uitstippelen. Deze toeneemende individualisering tekent Dekker met drie treffwoorden: individualisme, subjectivering en consumenten-gedrag.

We luisteren *eerst* naar wat hij zegt.

Individualisme

Afzonderlijke individuen komen steeds *zelfstandiger* te staan tegenover de samenleving. Mensen laten zich in hun leven steeds minder be-

palen door de traditionele maatschappelijke verbanden, zoals de buurt, de familie, de vakbond en de kerk.

De *individuele* mens stelt zich met andere woorden steeds *onafhanke-*

lijker op ten opzichte van deze sociale verbanden.

Hij komt steeds kritischer te staan tegenover de overgeleverde orde en traditie. En tegenover de gevestigde autoriteiten.

Steeds meer bepaalt hij *zelf hoe hij zijn* eigen leven zal gaan leiden. Daarbij ziet hij de bestaande instituten – zoals overheid, gezin en kerk – steeds minder als gegeven kaders, waarbinnen hij *zijn* leven zou moeten inrichten. Zijn leven wordt steeds minder gekenmerkt door het feit dat hij tot bepaalde verbanden behoort en hij wil daar ook steeds minder op *aangesproken* worden.

Dekker vindt het positief dat mensen een *grotere keuzevrijheid* hebben gekregen. Meer zichzelf kun-

nen zijn. Zelf vorm aan *hun* leven kunnen geven. Maar daar staat tegenover, dat velen niet zo zelfstandig en mondig zijn, maar *ook* vandaag steun en kaders nodig hebben om dat eigen leven te leiden. Een ander minpunt is, dat mensen de kans krijgen een leven te leiden dat zich weinig van anderen aantrekt. Ook tegenover de kerk ontstaat een zekere vrijblijvendheid: men laat zijn leven, ook zijn godsdienstig leven, niet meer door de kerk bepalen; men 'gebruikt' de *kerk* voor de inrichting van het eigen leven. (Ook ds K. van den Geest *wees* vorig jaar op de effecten van individualisering voor geloof en kerk in zijn artikelen 'Individualisering: verworvenheid of verwording?' en 'Individualisering: hoe ga je ermee om?' van 15 en 22 maart 1997).

Subjectivering

Voor de mensen van vandaag wordt dat wat zij beleven, hun subjectieve ervaring, *belangrijker* dan wat zogenaamd objectief vaststaat, wat vooraf gegeven en voorgeschreven is. In de loop van de tijd is er een verandering *opgetreden* in de wijze waarop de mensen zich de dingen bewust worden. Daardoor nemen zij de zaken om zich heen anders waar en daardoor *gaan* zij *ook* anders *om* met waarden en waarheden. Wat algemeen als waarheid geldt, wordt *voor* hen *pas tot wamheid als het klopt met hun ervaring en* beleving. Zo ontstaan bij de mensen niet alleen de grote verschillen in waarden en waarheden, maar ook het besef, dat die waarden en waarheden *voor hen wel* waardevol zijn en waarheidsgetrouw *zijn*, maar dat dat niet hoeft te betekenen, dat dit ook *voor anderen* het geval is. De mens zelf bepaalt hoe hij zijn leven gaat inrichten. Dat wil zeggen, dat men ontkent, dat er een vaststaande *ordening* van het leven bestaat, die niet door *mensen* is vastgesteld, *maar* objectieve gelding heeft.

Dekker vindt het positief, dat op

deze manier de *opvattingen* van mensen *meer beleefd en dóórleefd* zijn. Maar het nadeel is, dat er ook veel onzekerheid ontstaat. En lang niet iedereen wil en kan met deze onzekerheid leven.

Consumenten-gedrag

Met individualisering en subjectivering gaat vaak samen een houding waarin *het* tot-zich-nemen, het consumeren, een grotere plaats inneemt dan het geven, het produceren. *Dat* consumeren *kan* zelfs elke productie en creativiteit doden. Je *krijgt* dan een leven waarin het alleen maar gaat om brood en *spelen*: 'Laten we eten en drinken en vrolijk zijn, want morgen *sterven* wij.' Zo'n houding neemt men niet alleen *maar* aan tegenover de materiële goederen, maar *ook* tegenover sociale verbanden. We helpen die organisaties en verbanden niet *mee* in stand houden, nee, we halen er *alleen maar* iets vandaan. En wel datgene, waarvan wij denken dat het voor ons bruikbaar is. Wij bepalen wat wij willen en dat halen we naar ons toe. Het eigenbelang *gaat vóór het algemene belang of overvleugelt dit zelfs*.

Ook kerk en godsdienstig leven hebben met die consumptieve houding te maken. Veel mensen binden zich niet aan de kerk omdat *zij* die instelling in *stand willen* houden. Maar ze doen dat, omdat en *voor* zover zij er iets van hun levensbeschouwelijke gading denken *te vinden*. Op de levensbeschouwelijke markt 'kopen' de mensen dat wat voor hen *aantrekkelijk* is. Zij *stellen zelf hun eigen levensbeschouwelijk pakket samen*. Dat wil zeggen: zij consumeren niet zonder meer het kerkelijk voorgeschreven menu, maar zij geloven 'à la carte'.

Herkenbaar?

Tot zover de typering die G. Dekker geeft van enkele trends in *onze* hedendaagse cultuur. Herken-

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS.
A.L.Th. DE BRUMNE, DRS. G. GUNNINK,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Td. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; j 49,00 per halfjaar; studenten f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland: f 149,00 per jaar (Europa zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Braiectah.

Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aan-

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

baar voor u? Ziet u dit in meerdere of mindere **mate** om u heen? Herkent u er ook **trekjes van** bij uzelf? En: moeten we als gereformeerde mensen dit alles compleet veroordelen? Of hebben sommige dingen wel enig recht van bestaan? Misschien in een ander kader dan **we** ze meestal tegenkomen?

Voordat we naar een antwoord op deze vragen op **zoek** gaan, wil ik eerst met u kijken naar kritiek op deze trends die niet uit gereformeerde **hoek komt**. In de eerste plaats naar een visie die een en ander nuanceert. Vervolgens naar een benadering die tegen deze ontwikkelingen ingaat en probeert ze te boven te komen.

Individu zonder verbinding?

Betekent **individualisering** zonder meer dat **men** geen of te weinig oog heeft voor de gemeenschap? Dat men aan de gemeenschap niet de juiste plaats geeft in denken en handelen?

Volgens sommige schrijvers hoeft dat niet automatisch het gevolg te zijn. Individualisering betekent voor hen dan, dat je mogelijkheden **krijgt** voor **optimale** ontplooiing, zonder dat dit haaks **hoeft** te staan op **verantwoordelijkheidsgevoel**, gemeenschapszinnen zorg voor anderen.

Men verwacht, dat de huidige trend van individualisering zich wel zal doorzetten, maar dat ze – meer dan tot nu toe – gepaard zal gaan met een **zoektocht** naar regelingen die voor verbinding **en bindweefsel** zorgen. Er is een toenemende aandacht voor emotie, affectie en hechting. **Ook** zullen de vragen naar zingeving, naar waarden en normen die schuilgaan achter **menselijk** gedrag, steeds **vaker** gesteld worden: is er enig verband tussen de handelingen die mensen verrichten, bestaat er een integrerend kader? Het is in **deze** visie wel waar, dat de individuele mens zich niet meer als vanzelfsprekend laat inlijven in de voorgegeven **sociale** kaders. Maar

dat wil nog niet zeggen, dat individualisering beslist wel **móet** leiden tot **een** uit elkaar vallen, **een** desintegratie, van **gemeenschapsverbanden** of van de maatschappelijke samenhang. Individualisering betekent **immers** niet dat **de** individu los komt te staan van de omgeving. Hij blijft daarmee verbonden, maar op een andere manier dan vroeger: hij heeft een andere eigen betekenis en is daardoor ook op een andere manier ingebed in de sociale context van zijn bestaan.

Individualisering heeft iets tweeslachtigs. Aan de ene kant zie je grotere vrijheid en emancipatie. Aan de andere kant is er ook een belangrijk verlies aan normatieve steun, waardoor je voor de noodzaak staat **steeds** weer opnieuw **zèlf** te kiezen. En om gefundeerd te **kunnen** kiezen, moet je kritisch nadenken over de normen die je bij je handelen leiden. Het is een goede **zaak**, dat mensen zich maar niet blindelings onderwerpen aan wat anderen **hen** voorschrijven. Maar in de huidige pluriformiteit van **meningen** is het dan wel **nodig** het **kritisch oordeelsvermogen** van **men**sen te stimuleren, opdat zij zelf hun **verantwoordelijkheid** kunnen nemen. *Vanuit die individuele vrijheid kun je dan wel terdege komen tot een zelfaanvaarde gebondenheid.*

Voorbij het individu

De **trends** van individualisme, subjectivering en consumentengedrag, mals **Dekker** die **beschreef**, leken op zeer gespannen voet te staan met de belangen van gemeenschap en verbondenheid. In de zojuist weergegeven visie wordt dit genuanceerd: individualisering kan wel degelijk samengaan met gevoel voor de gemeenschap. Dat betekent, dat je **nee** zegt tegen **individualisme**, **maar tegelijkertijd ja kunt zeggen tegen individualisering**. *Je erkent de waarde van het subject, zonder te vervallen in een subjectivisme.* **Kritischer** is **een** andere visie, die tegen de moderne ontwikkelingen

ingaat en probeert ze te boven te komen. Het individualismemoeten we voorbijkomen. We moeten dit station passeren. Dat bepleit de Leuvense hoogleraar opvoeding en onderwijs **Willy Wielemans** in zijn boek *Voorbij het individu* van 1993.

Hij schreef dit boek *ter her-innering aan een vergeten dimensie in onze cultuur: verbondenheid*. Het motto van het boek is: *zijn* is in-relatie-zijn! Wielemans bekritiseert en relativeert het mensbeeld dat in het Westen de toon aangeeft. De opvatting van de '**mens-als-individu**' moet vervangen worden door een mensbeeld '**voorbij-het-individu**'. De mens is een knooppunt van relaties. En dat heeft **belangrijke** consequenties voor opvoeding en onderwijs. En voor het denken over **normen** en zingeving.

Méér dan individu

De mens is **méér** dan een individu. Wielemans ziet dat inzicht doorbreken in de nieuwere **ontwikkelingen** in verschillende wetenschappen. * In de nieuwe **natuurkunde** is de wereld een weefsel van dynamische relaties. De tegenstelling van subject en object is niet langer houdbaar. **Het** beeld van een onafhankelijk individu blijkt steeds meer empirisch onjuist te zijn. De mens gaat steeds meer zien dat hij een wezen is dat verbonden is met een groter geheel.

* **Ook** nieuwe opvattingen in de psychologiekenmerken zich door een dynamische en relationele **kijk** op de mens. Lichaam en geest zijn niet gescheiden, evenmin als individu en omgeving. De mens zelf is **fundamenteel** gekenmerkt door gemeenschap. Het **betrokken-zijn** op **anderen** is wezenlijk voor hem.

* De sociologie laat zien, dat de mens niet alleen bepaald wordt door zijn individu-zijn, maar ook door de gemeenschap waarin hij opgroeide en leeft. Volgens de nieuwste inzichten **moet** je daarbij niet spreken van een **of** het **één** **of**

het andere, maar van **een** gelijktijdig **en-en**. Het zijn twee elementen van één en dezelfde werkelijkheid.

* In de opvattingen dat de *planeet Aarde* zich **in een** groot *ontwikkelingsproces* bevindt, is het autonome individu een dwaalweg. **Verbondenheid** met anderen en met de omgeving zijn voor verdere evolutie van wezenlijk belang.

* Al met al laten deze ontwikkelingen zien, dat we de mens moeten bekijken als 'knooppunt van relaties'. Daarbij **moeten** we autonomie en *afhankelijkheid positief met elkaar verweven*. Dat wordt overigens bij Wielemans wel iets anders dan afhankelijkheid van God. Zijn god is **een** dynamica die in de wereld immanent is. De zingeving die het christelijk geloof biedt, moet **meer** worden gezien als een 'inspirerende bron' dan als een voorgeschreven openbaring.

Voor de hoogleraar **opvoeding** en onderwijs Wielemans **betekenen** deze ontwikkelingen, dat we in het onderwijs vooral **aandacht moeten geven aan** de **onderlinge** verbanden van de **vakken** en aan een denken vanuit het **grote** geheel. De school moet verder niet alleen kennis bijbrengen, maar ook werken aan het besef van morele verantwoordelijkheid. Zo komen we scheiding en verbroekeling, tweedeling en overheersing van het economisch denken te boven. We zijn dan het individu voorbij zien de mens als verweven en verbonden met een veel groter geheel.

Verbondenheid

Het **interessante** boek van Wielemans wil **ons her-inner-en** aan een vergeten dimensie in onze cultuur: verbondenheid. Zijn argumentatie vanuit verschillende wetenschappen lijkt **sans** wat vooringenomen. **Als** hij ervoor pleit de mens toch vooral te zien als onderdeel van een groot evolutionair proces, **kunnen** we niet met hem meegaan. **Desondanks** is zijn verhaal een uitstekend pleidooi voor de beleving van ver-

bondenheid en terugdringing van een doorgesloten individualisme. Hij wil autonomie en afhankelijkheid positief met elkaar verweven; een boeiende onderneming. Zijn gedachten **kunnen** vruchtbaar zijn **voor** onze bezinning. Wij lijden onder **een** scheiding tussen subject en object, tussen onszelf en de buitenwereld. Bij Sartre beleeft de **mens zich** als vreemd in de wereld die hem omgeeft. Dat **probleem** is niet **zomaar** op te lossen, **maar** die beleving klopt niet met wat we in de Bijbel horen.

* De mens **is** geschapen **uit de stof van de aarde**; de bouwstenen en structuren van de hele schepping vind je bij de **mens terug**. Wij behoren dan ook helemaal bij deze aarde. Het is onze wereld, we zijn op deze fijn uitgebalanceerde woonplaats aangewezen. Hier horen wij thuis, hiermee zijn we verbonden.

* De mens is geschapen **als man** en vrouw; aangewezen op de medemens. In de **beleving** van verbondenheid met de medemens komt hij buiten het kringetje van zijn eigen bestaan. Hij kan zo uitstijgen boven zichzelf en daarin tegelijk meer zichzelf worden.

* De mens **is** geschapen met **een gerichtheid op** God; als hij niet introvert op **zichzelf** en eigen belang gericht is, maar uit **zichzelf** treedt en zich geeft aan God, kent zijn leven expansie en **ontplooiing**.

* Bijbels gezien **betekent** *verbondenheid* **dus geen achteruitzetting of inperking van heb eigene van de mens, maar brengt het zijn individuele identiteit juist tot ontwikkeling**.

* **Ook** na de zondeval blijft **deze** structurele verbondenheid waarin we zijn geschapen **bestaan**, al wordt ze voortdurend op **alle** terreinen aangetast.

God accepteert het niet dat wij de banden met Hem verbraken, maar gaat werken aan herstel. We blijven leven in de wereld van God, een wereld waarin dorens en distels opschieten, maar ook een wereld waarin Gods heerlijkheid wordt ge-

zien – Psalm 104 – en waarin hemel en m d e de **HERE** loven – Psalm 148. De Schepper en onderhouder van deze wereld is niet een afstandelijke God, maar de **Vader van onze Here Jezus Christus** en daarom ook mijn Vader: **we** leven dus in de wereld van **onze** Vader! – Zondag 10.

God wil zich opnieuw verbinden aan ons leven. Boven ons, met ons en in ons **werkt** Hij aan de verlossing en vernieuwing **van** ons **k-staan**. **Zo mogen we leven in het Verbond**. En dat is **een** werkelijkheid die zo wezenlijk bepalend is voor ons leven, dat we dit **woord** niet tot cliché moeten **laten** worden, **maar** voortdurend in zijn geweldige betekenis **moeten** blijven beleven.

* **Zo** mogen we ons verbonden zien **met** God en zijn werk in deze wereld, **in** schepping en herschepping. Je daarin wat losser opstellen, je er tegenover opstellen, je eigen voorkeuren volgen – zo'n houding wringt daarmee!

En daarom: we **moeten** her *individualisme voorbij*. **Betekent** dat nu ook: het individu voorbij?

Waardering van het individu

De Bijbel ziet de mensen als deel van het volk Israël, als lid van de kerk. De gelovige is **een** schaap in de kudde, **een** bouwsteen in de tempel, **een** lid van het lichaam. Daarnaast heeft de Bijbel ook **grote aandacht voor het individu**. De mensen zijn maar niet onderling inwisselbaar, maar spelen hun eigen unieke rol in de Bijbelverhalen. De Psalmen tonen een sterke aandacht voor de persoonlijke gevoelens en **reacties** van de dichters in verschillende levensomstandigheden. Jezus haalt Zacheus uit de **boom** en **spreekt** een hele middag onder vier ogen met hem. Hij benadert de rijke jongeling heel persoonlijk. **Heel** intrigerend is, dat we, als we overwinnen, van God een steen krijgen met een nieuwe naam, die niemand kent, dan **wie hem ontvangt: God doet** onze **individualiteit ten volle recht!**

Ieder mens is uniek, heeft een persoonlijkheid met een eigen kleur, met eigen karaktertrekken en eigen capaciteiten. Bisschop *Cyrrillus van Jeruzalem* had daar m g voor toen hij aan zijn catechisanten vertelde hoe de Heilige Geest werkt. De Geest komt als regenwater neer, maar dat water wordt wit in de lelie, rood in de roos, purper in viooltjes en hyacinten.

Het werkt anders in de palm dan in de wijnstok. Het is & zelfde regen, maar ze heeft heel verschillende effecten, zegt hij.

De gelovigen hebben allen hetzelfde kostbare geloof ontvangen, maar de hand die we met Christus hebben, heeft voor ieder zijn eigen accenten en eigen kleur, die past bij eigen individuele structuur. We zijn in het lichaam van de kerk niet allemaal oog en niet allemaal hand. Elk draagt met de hem eigen activiteit dienstverlenend bij aan het welzijn en de groei van het geheel, volgens Paulus in Efeziërs 4: 16.

Verbondenheid betekent Bijbels *ge-*nen geen achteruitzetting of inperking van het eigene van de mens, maar brengt zijn individuele identiteit juist tot ontwikkeling, zeiden we hierboven. Omgekeerd komt aandacht voor het individu in de Bijbel ook niet in mindering op de toewijding aan wat boven de persoon uitgaat: *her lichaam, & kudde*, het *gehele* bouwwerk. Ook in de *herscheping* geldt: de mens komt pas goed tot zijn recht, wanneer hij zich niet in zichzelf opsluit, maar uit zichzelf treedt en zich met al zijn individuele eigen-aard-igheden in dienst stelt van God.

Individu in gemeenschap

Als we dit alles samenvatten, moeten we zeggen: in de visie van & Bijbel gaat de aandacht voor de gemeenschap niet ten koste van het individu en evenmin komt de aandacht voor het individu in mindering op de gemeenschap. Beide komen in de Bijbel tot hun recht, maar dan in relatie tot elkaar.

Daarom kunnen we tot de conclusie komen: *individualisering ja, maar individualisme nee*. Erkenning van de waarde van het subject prima, maar beslist *geén* subjectivisme! individualisering betekent dan dat het persoonlijk *eigene van elke gelovige steeds meer tot zijn recht komt, maar dat hij dit eigene dan ook inschakelt in een steeds meer zelfaanvaarde verbondenheid met de gemeenschap waarin hij leven mag*.

Hij zingt zijn eigen partij met zijn eigen unieke stem, maar als lid van een koor en volgens de voorgeschreven partituur.

Aandachtspunten voor beleid

We begonnen deze artikelen met aandacht voor de beleidsnota van de Nederlandse Hervormde Kerk 'Vernieuwen en Doorgaan'. Onze samenleving maakt een *gevaarlijke* ontwikkelingsdoor. Hoe moet je daar als kerk op inspelen, vraagt de nota. Op *classicaal* niveau spreken de Hervormden over het beleid dat ze hierin moeten voeren.

Wij kennen geen Centrale Beleids Staf die beleidsnota's produceert voor de Gereformeerde Kerken. Wij bespreken dit soort vragen tot dusver niet op meerdere vergaderingen. Zou het te overwegen zijn dat wel te d m op de kerkenraad?

* Daarbij zouden we dan in de eerste plaats moeten kijken naar & *si- & van de gemeente*. In welke mate staat zij onder invloed van de trend van de moderne cultuur, waarbinnen zij leeft? Worden jongeren hier meer door bedreigd dan anderen? Is er ook bij ons iets van merkbaar, dat mensen vandaag de dingen anders gaan waarnemen? En anders met waarden en waarheden omgaan?

* In de tweede plaats zouden we daaruit consequenties kunnen afleiden voor prediking en huisbezoek, pastoraat en catechese. Ik denk dat dm twee dingen nodig zijn.

- a Om te beginnen een sterke aan-

dacht voor het persoonlijk geloof van elk gemeentelid. Wat is de betekenis van Gods heil in uw leven? Waarin komt dat uit in uw concrete bestaan van elke dag? Welke kleur heeft het voor u, en welke vorm geeft u aan uw leven met de HERE? Wordt het een steeds meer doorleefde werkelijkheid voor u? In ons gelooven doen we toch meer dan het naspreken van wat de kerk ons leert? Als het goed is, weten we ons door God aangesproken. En voelen we ons door Hem ook gedrongen tot een antwoord voor zijn aangezicht. Zodat we ook een bezielde motivering kennen voor zijn dienst, waarvoor we ook overtuigd willen gaan vanuit een hartelijke toewijding aan God.

- b. Vervolgens een niet minder sterke aandacht voor de verbondenheid met de kerk. Hoe staat u met uw persoonlijk leven in dienst van het grotere geheel: uw gezin, uw gemeente, de kerk als geheel, het Koninkrijk van God? Hoe geeft u vorm aan uw verantwoordelijkheid ten opzichte daarvan? Zijn deze grotere verbanden ook bepalend voor het stellen van uw prioriteiten? Voegt u zich in deze verbanden of neigt u ertoe om wat afstand te nemen? Draagt u ook met terdaad bij aan het welzijn van gemeente en kerk? Wordt uw opstelling gekenmerkt door verbondenheid en trouw?

Duidelijke keuzen nodig

Als we tenslotte nog eens terug kijken naar de drie trends zoals Dekker die beschreef – individualisme, subjectivering en consumenten-gedrag – dan zou ik, na wat we verder bespraken, het volgende willen constateren:

* in het licht van het brede bijbelse spreken moeten we radicaal nee zeggen tegen de elke opstelling als consument in geestelijke zaken.

* we erkennen de waarde van het subject, maar zeggen hartgrondig nee tegen elke subjectivering, om-

dat deze houding waarheid terugbrengt tot iets van persoonlijke smaak, wat haaks staat op de bijbelse benadering.

** we zeggen ja tegen een individualisering die* betekent, dat het persoonlijk eigene van **elke** gelovige steeds meer tot zijn recht komt, **maar** dat hij dit eigene dan ook inschakelt in een steeds meer zelfaanvaarde verbondenheid met de gemeenschap waarin hij leven mag.
** we zeggen nee tegen elk individualisme,* dat goed beschouwd de **din-**gen scheef trekt en het bestaan ontwricht,

Het lijkt me, zowel voor ons kerkelijk leven als voor het persoonlijk geloofsleven van ieder van ons, van groot belang, dat we duidelijk *neé* zeggen **tegen de geest van onze tijd.** En erop gespist zijn ons tegen de **beïnvloeding** daarvan te **verzetten.**

Beroepen te Almere (**wijk** Oost): S.S. Braaksma te Beverwijk en Krommenie; te **Hardenberg-Oost** (derde **predikantsplaats**, **wijk** midden): K. de Vries te Ridderkerk.

Bedankt voor Groningen-Zuid: J. Holtland te Vlaardingen; voor Enschede-Zuid: R. de Graaf te Rouveen; voor Middelburg en voor Rotterdam-Stad (sectie **Delfshaven**): J. Holtland te Vlaardingen.

Aangenomen naar **Surhuisterveen** i.c.m. Opende: R.J. Meijer, **kandidaat** te Amersfoort; naar Tiel i.c.m. **Zaltbommel**: A. Souman te **Hoek.**

Intrede G.J. Slotman

De heer **G.J. Slotman**, kandidaat te **Zeewolde**, deed zondag 1 maart jl. om 14.30 uur intrede in 't Harde. 's Morgens om 9.30 uur werd hij bevestigd door zijn vader ds. J. **Slotman**, emeritus predikant te Enschede-Noord.

Nieuw adres: Beemdweg 14, 8084 GA 't Harde, tel. 0525-653737.

Aanmelding studenten

De senaat van de Theologische Universiteit maakt **bekend** dat aspirant-studenten die de propedeuse of de **vooropleiding** klassieke talen in het studiejaar 1998-1999 willen volgen, zich vóór 15 april dienen aan te melden. Daarbij moet worden **aangegeven**, welk **diploma** is - of binnenkort wordt - behaald en **waarvoor men** zich aanmeldt: propedeuse of vooropleiding. De vooropleiding start in het **nieuwe** studiejaar half augustus. **Daarmee is de voorcursus, die tot nu toe in juni werd gegeven, komen te vervallen.** Instromen ná het begin van de cursus vooropleiding zal

UIT DE KERKEN

niet mogelijk zijn.

Het adres is: Senaat Theologische Universiteit, Broederweg 15, 8261 GS Kampen.

Jubiläum ds. E. Woudt

Woensdag 11 maart was het een kwart eeuw geleden dat ds. E. Woudt, predikant te Heernse, **in het ambt werd bevestigd.**

Egbertus Woudt werd geboren te Utrecht op 8 april 1948. Hij bezocht aldaar het christelijk **gymnasium** en studeerde aan de Theologische Universiteit te Kampen. Op 11 maart 1973 werd hij in Vrouwenpolder in het ambt bevestigd, **vanwaar** hij in 1977 naar Den Helder vertrok. Deze gemeente verwisselde hij in 1982 voor Ermelo. Vervolgens verbond hij zich in 1993 aan Heernse.

Persbericht

Landelijke conferentie 1998
Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (COGG)

De landelijke conferentie zal als thema hebben 'WAT IS **DE AARD VAN HET SCHRIFTGEZAG?**' inleider is prof. dr. J.W. Maris, hoogleraar Theologische Universiteit Chr. Ger. Kerken te Apeldoorn. De conferentie is gepland op **D.V. vrijdag 24 april a.s. in De Aker te Putten.** Aanvang 15.00 uur. Einde 21.00 uur.

Adreswijziging

Ds. Tj. Boersma, De Goeijenmarke 44, 8016 LD Zwolle, tel. 038-4661678.

GEVOEL VOOR TWIJFEL

A.L.Th. de Bruijne

Meditatief

"En weest ook barmhartig jegens sommigen, die twijfelen (...) maar weest jegens anderen barmhartig in vreze ..."

(Judas: 22,23).

On line

Tekenend: een software journalist van de NRC recenseert bijbelse computerprogramma's. Hij vergelijkt hun mogelijkheden. Presenteert zijn post-christelijke lezers enkele merkwaardige flarden 'bijbel'. (Wat een rariteiten-kabinet!) Maar kan het ook niet laten om zelf even wat op te zoeken.

Zomaar een trefwoord. Wat zou die bijbel daarvan zeggen?

Welk trefwoord?

Twijfelen!

Tekenend,

Twijfelen werd in onze tijd de enige zekerheid.

Ik twijfel, dus ik besta.

Maar je kunt op twee manieren twijfelen: 'zwak' en 'sterk'.

Spreekt uit zijn trefwoord ondanks alles een diep verlangen naar een antwoord op zijn twijfels? Of daagt hij ironisch dat voorbije boek vol misplaatste zekerheid voor de rechtbank van de twijfel?

Gevoel uit de computer

Zijn 'bijbel-programma' reageert prompt met de schaarse bijbelse 'twijfelteksten'. Een woord uit Judas valt hem op:

"weest barmhartig jegens sommigen die twijfelen". *... want zij wed'*

Barmhartig: even eerder schrijft Judas over de ontferming van Jezus die je mag verwachten. Barmhartig,

ontferming, twee woorden voor hetzelfde: die ander raakt je, en je laat dat merken door je hartelijke bewogenheid. Want we hebben een Hogepriester **Bie** kan meevoelen met onze zwakheden en ons er zo juist doorheen trekt. Die ander bespeurt dat je meevoelt en hem zo verder wilt helpen.

Weest barmhartig jegens sommigen die twijfelen. leest de twijfelaar op zijn beeldscherm.

Een onverwachte, verwarrende reactie van Jezus zelf.

Gevoel uit de computer.

Gevoelig

Krijgt hij ook meegevoel als hij zo'n 'sterke' twijfelaar is?

Judas wijst wel verschil aan. Er zijn mensen die Gods waarheid in betwijfelen, dat ze gevaarlijk zijn. Ze ondermijnen bewust de funderingen. Voor hen moet je bang zijn. Zeker als je zelf niet zo sterk staat in het 'allerheiligst geloof', zoals Judas dat noemt. Pas op jezelf als je voor hun twijfels gevoelig bent. Maar vragen die gevaarlijke twijfelaaars dus niet om je barmhartigheid?

"Weest jegens hen barmhartig in vreze": anders, op veiliger afstand, me?scherpere kritiek, maar wel barmhartig. Je hoeft niet altijd zelf in gesprek te gaan. Je kunt ook een ander inschakelen. schrijven, bidden. Altijd nog persoonlijker dan een beeldscherm.

Roeping

Merken ze het vandaag voldoende aan ons: de sterke én de zwakke twijfelaar; in de kerk én daarbuiten? Treft ons zo'n trefwoord? To-

nen we ons door hen geraakt? Wijzen we zo & weg van dat 'allerheiligst geloof'?

Barmhartig: Jezus peilt onze nood, laat zich raken, offert alles en redt ons vanaf het punt waar we zijn.

Barmhartig: ik wil de situatie van die ander peilen, me laten raken al kost me dat veel en zo Jezus' weg wijzen.

Barmhartig: een kerk laat zich treffen door de situatie van haar cultuur, keert zich er niet geïrriteerd van af, al moet zij daarvoor dingen van zichzelf inleveren, en wordt zo mond en hand van haar Heer.

Zij wil meevoelen, liefst niet pas on line, maar van mens tot mens. Dus ontwikkelt zij gevoel,

gevoel voor twijfel.

ONZE NIEUWE BESTAANS- WIJZE: EINDE VAN DE MACHO-CULTUUR

J. Kamphuis

W wandelen met God

Hoe leeft de wedergeboren man?

Wanneer wij wedergeboren zijn door de opstanding van Jezus Christus uit de doden door het levende en blijvende Woord, dat ons als evangelie wordt verkondigd (1 Petr. 1:3, 23, 24), leven we in de hoop onze Heer gelijk te zullen zijn in heerlijkheid (1 Joh. 3:2). Dat opent onze horizon. Het geeft een nieuwe levensstijl: die van de reiniging, zoals onze Heiland rein is (1 Joh. 3:3).

Maar dat haalt ons niet uit ons 'gewone' leven weg. We zoeken het klooster niet. Want genade herstelt, maar vernietigt Gods schepping niet. Daarom zijn in de nieuwe **bestaanswijze** van de wedergeboorte de natuurlijke onderscheidingen, **bijvoorbeeld** van mannen en vrouwen, ouders en kinderen niet opgeheven. Het wonder van het nieuwe, het wedergeboren leven voltrekt zich juist **bin-**nen het leven van de man als man, van de vrouw als vrouw, enz. Daarvan is de Bijbel vol. We willen er in dit en het volgende **artikel** iets van zien, wat de Here ons in zijn **woord** leert als mannen, als vrouwen. Iets – meer niet! Het onderwerp heeft veel facetten en aspecten. Voor deze keer de schijnwerper van de Schrift voor een **ogenblik** op de nieuwe levensstijl van de mannen. Kort gezegd: de reiniging van hun leven betekent: er **wordt** een *einde gemaakt* aan de macho-cultuur, waardoor de verhoudingen in deze wereld zo vaak worden **verziekt**. De macho-cultuur? Ja, **we** kunnen ook gewoon zeggen: het haantjes-gedrag!

Geen macho-gedrag in het huwelijk

Wanneer de *Christus* ons oriëntatiepunt is, dan reinigt dat ook grondig de verhouding van de man tegenover zijn vrouw in het huwelijk: 'Mannen, hebt uw vrouw lief, *evenals* Christus zijn gemeente heeft liefgehad en zich voor **haar** heeft overgegeven', Ef. 5:25. Christus heeft zelf op aarde niet geleefd in de huwelijksverhouding. Maar Hij heeft zich **wèl een bruid** gekozen, de gemeente! En aan die gemeente mankeert van alles. Hij is er ook nu nog mee op **weg** 'om haar te heiligen, haar reinigende door het **waterbad** met het woord' en zo – uiteindelijk! – die gemeente stralend **voor** zich te stellen. Maar Hij koos ons en gaf zich over, toen wij nog vijanden waren. Hij kiest ons en heeft geduld met ons, zoals wij nu nog leven in allerlei aanvechting, mei allerlei gebrek en tekort. Als één zich van zijn bruid zou kunnen afwenden, omdat **het tóch** nooit wat wordt, dan de Here Christus! Maar Hij doet het niet. Hij is trouw in zijn liefde. **Door** en door. En zo is Hij ons, mannen, tot voorbeeld en tot **norm**!

Laten we er op letten, dat aan de mannen de liefde wordt opgedragen (L. Floor wijst daarop terecht). Verliefdheid komt over je, deze liefde wordt beoefend in heiligheid en volharding, omdat ze in Christus **geboden** wordt.

We zagen in het vorig artikel, dat de apostel Johannes de reiniging **van** het christelijke leven in het derde hoofdstuk van zijn brief als een feit constateert: de christelijke verwachting zuivert het leven. Het is de feitelijkheid van de nieuwe **bestaanswijze**.

Maar laten we feit en norm, feit en opdracht niet scheiden of tegenover elkaar stellen! Dan zou je een makkelijke escape hebben als het huwelijk onder druk komt te staan! Als 'het niet meer gaat', dan is het nu eenmaal zo. Jammer, maar weinig aan te doen! Maar de **Schrift** draagt de liefde op: zo worden **we** geroepen tot Christus-conformiteit – wij in het onze, wij naar onze vrouw toe!

Dat werkt de apostel in zijn brief aan de gemeente van **Kolosse** nog op een heel bepaald punt iets verder uit, als hij bij de huisregels tegen de mannen zegt met het oog op hun vrouwen: '**weest** niet ruw tegen haar'. We kunnen omschrijven: 'val niet ruw tegen je vrouw uit'. Wat raakt ons dat! Je hebt het **druk** en leeft onder spanning op je werk. Je krijgt zelfs **met** teleurstellingen te maken. En - je reageert je af op je vrouw! Je moet je zo **vaak** inhouden, **maar** thuis laat je je **gaan**. Je snauwt af wie het dichtste bij je staat! Het is niet erg als **man** en **vrouw** over moeiten met elkaar praten. Wat kan dat een steun betekenen. Maar dat is wat anders dan je frustraties uitleven tegenover je vrouw. Haar, die je lief **moet** hebben, kwetsen – met woord en – **ook** zover kan het komen – **metterdaad**. Hoe ver is het leven van de huistrikan verwijderd van de nieuwe **bestaanswijze** van de wedergeboorte! Het is daarom van levens-belang **radicaal** met ieder macho-gedrag te breken. Daar helpt Gods Woord ons ook bij als we om zo te zeggen ook het positieve lezen: niet ruw **uitvallen** tegen je vrouw, maar: 'bewijs haar eer', 1 Petr. 3:7. De vrouw verdient respect, juist omdat ze 'brozer vaatwerk' is. Wat **een** radicale breuk met de macho-wereld!

Er **zou** hier veel over te zeggen zijn. Maar **we** moeten dit onderdeel afronden. Daarom **alleen** maar een opmerking. Het respect, het eren **van** de vrouw in het huwelijk wil zeggen: **we** hebben hier een leer-school in christelijke *haffelijkheid*. De **verruwing** van de wereld om ons heen – daartegen beveiligen we ons alleen, als we in de kleinste kring, het huwelijk de ruwe uitval schuwen en die als zonde leren zien en belijden. Daarvoor op de **knieën**!

Dan raak je van je macho-gedrag af en ga je zien, **hoe** goed het leven wordt ais je haar, die zich aan jou verbonden heeft respect **betuigt**. Is zij niet, zoals de apostel **zegt**: 'mede-erfgenaam **van** de genade van het **leven**'? De toekomst wenkt in het **huwelijk** man en **vrouw** s-
amen.

Geen macho-gedrag tegenover de kinderen

Niet **alleen** in het **huwelijk**, de kleinste **samenlevings-kring**, voltrekt zich de reiniging van het leven, maar niet minder in die iets grotere van het gezin. De man is als regel: man-en-vader. **Ook** zo spreekt de Schrift ons aan.

Ja, de Schrift doet, wanneer **als** we er op worden gewezen, dat **we** ons gezin hebben te leiden, de kinderen in stuur hebben te houden. Keer op keer komt die roeping naar ons **toe**. Het is God zelf die deze gezags-relatie heeft gelegd en de **man-en-vader** met **gezag** heeft bekleed samen met de moeder. **Paulus** zegt zelfs tegen de kinderen: 'gehoorzaamt uw ouders in alles, want dit is wel-behaaglijk in de Here', Kol 3:20. Vergelijk iets breder met verwijzing naar het vijfde gebod **van** de Wet Ef. 6:1, 2.

Maar nu is het opvallend, dat in het directe vervolg van deze brief, wanneer de apostel de keerzijde van de medaille laat zien, niet wordt gezegd:

'ouders, prikkelt uw kinderen niet', maar: 'vaders, prikkelt uw kinderen niet, opdat zij niet moedeloos wor-

den", Kol. 3:21. Niet anders in Ef. 6:4 'En **gij, vaders**, verbittert uw kinderen niet, maar voedt hen op in de **tucht** en terechtwijzing des He-
ren', Ef. 6:4.

Moeten de moeders zich **dan** ook niet hoeden voor dit kwaad? Zonder twijfel, **zoals ook** voor dat **an-**dere kwaad van de verwenning. 'Tucht en terechtwijzing' is aan vader en moeder opgedragen. Maar het gaat er nu om te zien, dat de manen-vader apart wordt gewaar-schuw. Bij de verklaringen van deze tekst **merk** je nog wel eens, dat soms erg gemakkelijk het 'vaders' gelezen wordt als 'ouders' Maar dan breekt **toch** de scherpe spits van deze vermaning af. Er is tegenover de **kinderen**, zeker in het opgroeien, inzonderheid bij de vader een lichamelijken **mentaal** overwicht. Dat mag in de gezags-verhouding **ook** functioneren. Daarmee wordt aan het **kind** ook bescherming, veiligheid geboden. Maar wat ligt het gevaar van de corruptie, het verderf **van** de **zonde** op de loer! Het macho-gedrag kan de verhouding in het huwelijk verzieken. Maar niet minder de verhouding tot de kinderen. Imponeren zonder **noodzaak**. Imponeren en kleineren. Kleineren en schofferen. De huistiran als het **tegendeel** van de huisvader en als blokkade voor de kinderen op de **weg** naar de hemelse Vader. Niet verbitteren –, dat wil **zeggen**: zorg dat **in** de onderlinge verhoudingen geen frustraties worden opgebouwd, **geen** reactie-houding van angst, die verbittering **teweeg** brengt. En die verbittering breekt vroeg of laat naar buiten.

Wanneer kinderen breken met het geloof en de christelijke levensstijl van de ouders, is dat zeker niet **zon-**der meer en altijd terug te leiden op de ouders, de **vaders**. Al **weet** iedere **christenvader** van tekort in de opvoeding er **is** ook de zegen van 'de tucht en terechtwijzing des Be-
ren'. Die zegen kan bij het opgroeien worden afgewezen in ongeloof. In ongehoorzaamheid tegenover de hemelse **Vader**, die door **middel** van de aardse vader tot het **kind**

komt, maar die niet wordt aan-vaard. De zoon zegt in dit **geval** het vaderhuis **vaarwel**, omdat hij aan het Vaderhuis geen boodschap heeft.

Maar laten **we ons** in de opvoeding van de **kinderen** voord ook hoeden voor het gevaar dat wij aanleiding tot vervreemding geven. Het kind dat in **ongeloofskeus** het vaderlijk huis **vaarwel** **zegt**, is een bittere smart. Maar een kind, dat in moe-
deloosheid tot radeloosheid vervalt, is een scherpe aanklacht.

De **Christus** zegt: 'laat de **kinderen** tot Mij komen'. Vaders **moeten** die weg wel helemaal vrij houden!

Geen macho-gedrag in de kern

Het is in de gemeente **van** Christus, dat ook de man leert leven 'als **we-**dergeboren niet uit vergankelijk, **maar uit** onvergankelijk **zaad**, door het levende en blijvende woord van God'. Als **ook** bij hem de **reiniging** zich voltrekt ' d m gehoorzaamheid aan de waarheid tot **ongeveinsde** **broederliefde**' dan klemmt voor hem het gebod: 'hebt dan **elkander** van **harte** en **bestending** lief', 1 Petr. 1:22,2 Dit stempelt in de gemeente de **omgang** met elkaar en weert het de 'meeste' te willen zijn, vgl. Luc. 9:46.

Ook in onderlinge discussies, eventueel bij verschil **van** mening **zal** de man moeten beseffen, dat hij in het gebed van de gemeente **heilige** han-
den tot God moet opheffen 'zonder toorn en twist', 1 Tim. 2:8. Het gemeenschappelijk gebed **in** de gemeente mag niet een leeg ritueel zijn. Dit gebed moet integendeel zijn omgang met de anderen zuive-
ren. Het is opvallend, dat zowel Paulus in 1 Tim. 2, **wanneer** het over de **omgang** in de gemeente gaat, **als** **Petrus**, wanneer het over het huwelijksleven gaat, het gebed ter sprake brengt! Petrus **zegt** tot de mannen, dat zij hun vrouwen respect moeten bewijzen 'opdat uw gebeden niet belemmerd worden', 1 Petr. 3:7. De omgang met de Here en met de naaste hangen heel

nauw samen!

Wanneer de man tot 'opziener' in de gemeente geroepen wordt, dan klemmt de eis van het afleggen van alle macho-gedrag nog sterker. Christus **moest** zijn discipelen als **vermanen** over hun onderling dispuut wie in het komende **koninkrijk** wel **de** meeste **zou** zijn, Luc. 9:46 e.a.p. En de apostelen spreken bij het thema van de gemeente-opbouw de ambtsdragers er op aan. Petrus **zegt** tot de oudsten, dat zij geen heerschappij mogen voeren over de gemeente, 1 Petr. 5:3 en Johannes houdt aan de gemeente het kwade voorbeeld voor van Diotrefes die in de gemeente 'de eerste tracht te zijn'. Dat loopt zelfs uit op een afkeer en een afwijzing van de apostel, 3 Joh.:9! Hoe zou een macho zich laten **vermanen**! Daar is wedergeboorte voor nodig.

Persberichten

Studiemiddag 'De gereformeerde gezindte en de grondwet van 1848' De vereniging van Christen-Historici stelt zich ten doel de christelijke geschiedbeoefening te h o r d e - ren. Ze streeft **naar** bezinning op het vak vanuit de eigen identiteit en houdt zich onder meer bezig met het stimuleren van een levend historisch besef, de vorming van een christelijke **geschiedvisie** en de toepassing daarvan in het onderwijs en in maatschappelijke discussies. De **vereniging** is opgericht in 1989 en telt inmiddels ongeveer 400 leden. Op zaterdag 4 april wordt in de **gemeentezaal** van de Jacobikerk, St. Jacobsstraat 171, Utrecht, de jaarvergadering **van** de Vereniging van Christen-Historici gehouden. Dit voorjaar wordt **herdacht** dat 150 jaar geleden de **belangrijke** grondwetsherziening van 1848 tot stand kwam. In verband hiermee zullen na het huishoudelijke **gedeelte** twee **referaten** volgen over het thema 'De **gereformeerde** gezindte en de grondwet van 1848'. De vraag zal centraal staan of en zo **ja** in hoeverre bij deze herdenking **een** eigen geluid van de gereformeerde gezindte mogelijk en wenselijk is. (Het **middagprogramma** is gratis toegankelijk).

Waarden in de nieuwe media

Drie avonden confrontatie met de elektronische **communicatiemiddelen** van vandaag

Lezingenreeks voor ouders en werkers in pastoraat, onderwijs, opvoeding en hulpverlening.

In ons dagelijks leven nemen de moderne media een steeds grotere plaats in. Wat is daarvan de invloed op ons denken en handelen? De **Gereformeerde Hogeschool** organiseert samen met het Gereformeerd Pedagogisch Centrum een **reeks** van drie avonden over de invloed **van** de nieuwe media.

U UIT DE KERKEN

Dinsdagavond 10 maart 1998

De invloed van de media

De **eerste** bijeenkomst gaat **over** het **onderzoek** naar de invloed van de elektronische media: de tv (inclusief de **muziekzenders**) en de computer (inclusief computerspellen, internet en andere toepassingen).

Dinsdagavond 17 maart 1998

Media in pastoraat, **hulpverlening**, opvoeding en onderwijs

Tijdens de tweede bijeenkomst **staan** de praktische kanten van de media centraal.

Dinsdag 24 maart 1998

Media, invloeden, **normen** en waarden

De cyclus wordt afgesloten met de **praktische** vertaling van de eerdere conclusies: welke gevolgen heeft de invloed van de media en wat doen we daarmee in de **netwerken** waarin de deelnemers verkeren, zoals gezin, maatschappijen kerk?

Plaats en **tijd**

De bijeenkomsten zullen worden gehouden in het gebouw van de **Gereformeerde Hogeschool**, **Grasdorpstraat 2** te Zwolle, steeds van 17.00 uur tot 21.00 uur. Elke **bijeenkomst** is verdeeld in drie **blokken** met presentaties, referaten, **kor-**te stellingnames en discussie. De nieuwste technische ontwikkelingen worden gedemonstreerd. **Tussendoor** wordt er een broodmaaltijd aangeboden.

Aanmelding en kosten

Je kunt je aanmelden bij het secretariaat van de GH, tel. 038 - 4255 542, fax 038 - 4230 785. De kosten bedragen f 25,- per **avond** en f 60,- voor de hele reeks. Bij **deze** bedragen is inbegrepen de broodmaaltijd.

ZONDAG, GEEN DAG VAN WERKONDERBREKING?

H.J. Room

Het vierde gebod en de zondag vandaag

In dit artikel staat een tweede mening over het vierde gebod en de zondag (en haar bestrijding) centraal. Een mening die je al heel lang onder Gereformeerden kunt aantreffen. Maar over welke mening het ook gaat, telkens draait het om de vraag: hoe moet je vandaag omgaan met Aet vierde gebod? Dat is een heel actuele vraag! Je hebt er vandaag weer mee te maken.

Sabbatsgebod en scheppingsordinantie

Vorige week ging ik in op de vraag, of we vandaag nog met het vierde gebod te maken hebben. Er zijn Gereformeerden die beweren van niet. We zouden ons nog maar aan negen geboden hoeven te houden (bijv. B.J.Oosterhoff, M.J.Paul). Of alle tien geboden zouden hebben afgedaan (G.Visee).

Helemaal aan de andere kant van het spectrum staat de mening, dat het sabbatsgebod stoelt op een scheppingsordinantie. Daarmee bedoel ik aan te geven, dat dit gebod eenvoudig voortvloeit uit wat God bij de schepping deed. Toen God alles had gemaakt, rustte Hij op de zevende dag en heiligde die (Gen.2: 2,3). Daarmee zou Gods eis gegeven zijn aan alle mensen om één hele dag in de zeven dagen als rustdag te heiligen en te wijden. Vanaf het begin van de wereld tot aan de opstanding van Christus was dat de zevende dag. Sinds Christus' opstanding werd dat de eerste dag van de week. Dat is een vaste ordening. Daarom kun je de zondag de christelijke sabbat noemen. De zondag is namelijk een eenvoudige voort-

zetting van de joodse sabbat. Er is één groot verschil: de viering van de rustdag is verschoven van de zevende naar de eerste dag van de week.

Puritanisme

Kenmerkend voor deze mening is een sterke gerichtheid op de vraag wat op zondag wel en niet precies geoorloofd is. De rust van de zondag zou namelijk hetzelfde karakter hebben als de rust van de sabbat. Deze opvatting gaf daarom nogal eens aanleiding tot een behoorlijk ver doorgevoerde casuïstiek. Je vindt haar vooral terug bij het Puritanisme met uitlopers in de Westminster Confessie (antw. 116 e.v.). Ook ds. Joh. Francke laat in zijn boek *Van sabbat naar zondag* de lijn van de sabbat vanaf de schepping vrij rechtstreeks via de opstanding van Christus in de zondag doorlopen. Zonder dat hij daarbij trouwens vervalt in een wetticistische opvatting van het vierde gebod voor vandaag.

Het voordeel van deze mening is dat ze een heel overzichtelijke stellingname oplevert. Werken op zondag kan onder geen beding. Het is

Achtergronden

vandaag nog op dezelfde manier verboden als werken op sabbat in de oude bedeling. Behalve wanneer het werken van noodzakelijkheid en barmhartigheid zijn.

Christelijke vrijheid

Deze tweede mening is niet onweerlegd gebleven. Ook ik kan me er niet in vinden. Maar ik hoor deze mening dikwijls bestreden worden met oneigenlijke argumenten. Bijvoorbeeld met een beroep op de christelijke vrijheid. Je hoeft je als mondige kinderen van God vandaag toch niet meer door regels van mensen te laten beklemmen? In Christus ben je vrij! In verbondenheid met Hem mag je zelf persoonlijk beslissingen nemen over wat past en niet past in je leven in de omgang met God. Zo mag je zelf weken naar een levensstijl op de zondag die daarmee in overeenstemming is. Ook als het gaat om wel of niet werken op zondag.

Christelijke vrijheid en de wet van de vrijheid

Maar zo'n beroep op je christelijke vrijheid gaat wel wat te kort dom de bocht. Als het gaat om de invulling van de zondag, om werken of niet werken, dan zul je wel eerst duidelijkheid moeten krijgen over wat God nu precies gebiedt in het vierde gebod. Doe je dat niet, dan ga je zomaar met je christelijke vrijheid op de loop. Het gaat er in je christelijke vrijheid toch juist om je leven voor de Here invulling te geven binnen de goede kaders van zijn geboden? Het is precies naar de aard van de christelijke vrijheid

je zo te willen ontplooiën. Leven in christelijke vrijheid is niet maar leven zonder **geboden**. De **wet van God** wordt door Jacobus niet voor niets de **wet van de vrijheid** genoemd (1:25; 2:12). Jacobus wil maar zeggen: die wet knecht je niet. Je **wordt** er niet door in een **onmenselijk** keurslijf gedwongen. Het is juist in de ruimte van de christelijke vrijheid, dat je de **wet** van de Here gehoorzaamt. Die twee horen bij elkaar. Je hoeft je inderdaad niet te laten belemmeren **door** allerlei regels van mensen.

Maar als je dat opmerkt ten aanzien van werken op zondag, ml je er wel eerst zeker van moeten zijn, **dat** de **Here** je dit dan ook niet verbiedt. Het leven in christelijke vrijheid hoef je niet op te zetten vanuit angst. Maar je moet er wel zorgvuldig mee omgaan.

Zondag, geen dag van werkonderbreking?

Een andere manier om bovengenoemde mening over het vierde gebod, de sabbat en de zondag te bestrijden gaat als volgt. **Dan** worden twee dingen tegenover **elkaar gezet**. Aan de ene kant het samenkomen als gemeente op zondag om God te dienen. Aan de andere kant het werken op **zondag**. De zondag zou wél een dag van samenkomst zijn, maar **niet** een dag van werkonderbreking. Niet dat men bedoelt: ga je gang maar op zondag! Het maakt niet uit of je dan werkt of niet! Nee, het is goed om de zondag vrij te houden van **beroepsarbeid**. Om een dag te hebben waarop je tot jezelf mag komen en **waarop** je geen slaaf bent van onze gehaaste productiemaatschappij. Maar als het nu gaat om wat het vierde gebod vandaag precies wil zeggen, dan is dat niet een verbod op beroepsarbeid op zondag. Maar wel dat de Bere je graag samen ziet met je broeders en zusters in de gemeente, om **Hem te eren**. Je mag **de** opstanding van Christus komen vieren.

Motieven

Er **kunnen** achter deze opvatting edele motieven schuil gaan. Het is **bijvoorbeeld** duidelijk hoe in onze samenleving steeds meer kerkmensen in gewetensnood dreigen te **komen**.

Aan de ene **kant** staan ze onder **toenemende** druk om op zondag te werken. Het wordt voor hen steeds lastiger om zich te vrijwaren van zondagsarbeid. Steeds meer bedrijven **gaan** overstag onder **druk** van de economie en verwachten **van** hun **personeel** dat ze volgen. Aan de andere **kant** blijft het geweten van **kerkmensen knagen**, dat ze zo ingaan tegen Gods gebod. Daarom zoek je naar een route om deze **gewetensnood** weg te nemen. **Om** de druk op deze mensen, die er niet onderuit kunnen om op **zondag** te werken, **te** verkleinen.

Maar hoe nobel deze motieven ook zijn, de vraag is **natuurlijk wel**: is dit een juiste **stellingname**? Je **kunt** inderdaad zeggen: de zondag is een dag van samenkomst. We vieren dan met elkaar de opstanding van Christus. Onze bevrijding **door** Christus **uit** de macht **van de Satan**. Maar kun je tegelijk aan de **andere** kant volhouden: de **zondag** is **geén** dag van **werkonderbreking**?

Logische fout

Volgens **mij** kun je **dat** inderdaad niet **zo** zeggen. Doe je dat wel, dan levert het naar mijn mening ook in praktisch opzicht geen **voordeel** op. Je neemt alleen ogenschijnlijk een stuk **gewetensdruk** weg. Je maakt **namelijk** een logische fout, als je op **deze** manier probeert de gewetensnood van **kerkmensen te verkleinen**. Ga maar na. Aan de ene kant zeg je: de zondag is krachtens het vierde gebod, dag van samenkomst. We moeten naar de kerk toe om als gemeente de Here te dienen. Maar aan de andere kant zeg je: de **zondag** is geen dag van **werkonderbreking**. Het is dus niet verboden op zondag te werken.

Maar hoe kun je 's zondags in alle rust (twee keer) naar de kerk toekomen, wanneer je **daar** geen ruimte en tijd voor maakt, door op die dag je dagelijkse werkzaamheden neer te leggen? Als het één bijbels gezien geboden is (de **samenkomsten**), dan het andere toch ook? Met andere woorden, geeft zo'n stellingname niet aanleiding tot allerlei onwerkelijke discussies? Laat je mensen, die te maken **krijgen** met zondagsarbeid zo toch niet in de kou **staan**? Wat moeten zij aan met **opmerkingen** als: **gebruik** je christelijke vrijheid, want de zondag is niet een dag van werkonderbreking, maar je moet wel naar de kerk **toekomen**: die dag is wel **een** dag van samenkomst?

Zondag 38

Soms wordt ook zondag 38 als bewijs aangevoerd. Het is opvallend hoe weinig de Catechismus bij de behandeling van het vierde gebod over de concrete invulling van de zondag spreekt. Het accent **ligt** heel sterk op de samenkomsten die op zondag gehouden moeten worden. We behoren dan **trouw** naar de gemeente van God te komen om **zijn** Woord te horen, de sacramenten te gebruiken, de Here publiek aan te roepen en de armen **christelijke** barmhartigheid te bewijzen. Maar nergens hoor je iets over het verplicht neerleggen **van** je dagelijks werk. Is dit niet een aanwijzing, dat ook de Catechismus de **opvatting** ondersteunt, dat de zondag **niet een** dag van werkonderbreking is, maar wel een dag van samenkomst?

'De sabbat, dat is op de rustdag'

Ik denk, dat een beroep op zondag 38 H.Cat. niet **terecht** is. Zondag 38 **sprekt** inderdaad niet over het neerleggen **van** je dagelijks werk op zondag. Maar wel staan er die opmerkelijke woorden: 'dat ik vooral op de sabbat, dat is op de

rustdag, **trouw** tot Gods gemeente zal **komen**....' Hoe **je het ook wendt of keert, in elk geval is hierin de** gedachte aan één dag rust van het dagelijks werk vastgehouden. Het woord 'sabbat' is door Petrus Dathenus in de Nederlandse **vertaling** aan de **oorspronkelijke** Duitse tekst toegevoegd. In deze **Duitse** tekst staat '**feiertag**', wat zowel met 'feestdag' als met 'vrije dag' **ver**taald kan worden. De latijnse tekst heeft 'feestdag', festis **diebus**. Wanneer je op zondag naar de erediensten wordt verwezen, dan gaat ook de Catechismus ervan uit dat daar dan alle ruimte voor is. Je dagelijks **werk** staat je niet in de **weg** om op die rustdag, of feestdag met de gemeente samen te komen.

Calvijn

Het zou ook zeer merkwaardig geweest zijn, **wanneer** de Catechismus deze beide zaken niet samen bij elkaar zou houden. Op de achtergrond van de Catechismus staat het denken van de reformatoren **uit** de 16e eeuw, met name van Calvijn. Calvijn zegt steeds twee dingen tegelijk als het gaat over het vierde gebod. Dit gebod is afgeschaft **inzoverre** het een ceremoniële en **wettelijke** instelling van de Joden was. Het was **een** schaduw tot op de komst van Christus.' Maar de diepere betekenis van het gebod is **voor ons** nog **relevant**.² Het vierde gebod heeft dus voor ons blijvende geldigheid. Als Calvijn onder woorden brengt **wat die** blijvende **betekenis** is, dan **zegt** hij allereerst, dat God de **rust** van de zevende dag **aan** het volk Israël gaf, om hen de geestelijke **rust** voor ogen te stellen. De gelovigen moeten hun **arbeid onderbreken om God in hen te laten werken**.³ Dit is **voor** Calvijn **het eerste** en belangrijkste doel van **het vierde** gebod. Keer op keer kom je dit in **zijn** Institutie en **Commentaren tegen** op plaatsen waar het vierde gebod **ter** sprake komt. Deze **betekenis** had **het vierde** gebod ook in het Oude Testament voor de Is-

raëlieten.⁴ Die geestelijke **rust** is het afstand doen van onze wil en van alle **verkeerde begeerten**. Het vierde gebod leert ons onszelf te richten op God en aan Hem gelijkvormig te zijn. Onze **oude mens** moet dood, onze nieuwe mens **moet** al meer **opstaan**.⁵ Dit is voor Calvijn het **belangrijkste** doel van het vierde gebod. Hierbij sluit de **slotzin** van zondag 38 H.Cat. **naadloos** aan ('**Ten tweede** dat ik al de dagen van mijn leven....').

Tweede en derde doel

Maar hier komt voor Calvijn nog iets bij. Hij formuleert nog een tweede en een derde doel. In de tweede plaats, heeft de hemelse Wetgever gewild, **dat** er een **bepaalde dag** zou zijn, **waarop we** **samenkomen** om het **Woord** te horen, het heilige brood **te breken** en de openbare gebeden **te doen**.⁶ En in de derde plaats is deze dag ook **gegeven als een** rustdag voor de **dienstknachten** en handwerkslieden. **Mensen** in een **ondergeschikte** positie mogen niet onmenselijk met **werk overladen** worden. Calvijn houdt dus die **twee zaken** dicht bij elkaar; de zondag is dag van **samenkomsten** van werkonderbreking. De **rust van de werkonderbreking op zondag** is **voor** Calvijn een middel om niet alleen het eerste doel, maar **ook** het **tweede** en derde na te streven. **Minstens één** dag om **samenkomsten** te houden en om de mensen die zwaar onder werk gebukt **gingen** vrij adem te laten scheppen. Maar dat stond wel in het **teken** van het eerste doel: zo kan de gelovige ophouden met zijn eigen werk, om **God** in zich te laten **werken**. **Die** twee zaken horen **voor** Calvijn bij **elkaar**: 'Want er is zo'n tegenstrijdigheid tussen **Gods** regeren en **onze** neigingen, dat Hij slechts in ons kan **werken** wanneer wij rusten.'⁷ Daarbij valt op hoe ontspannen Calvijn omgaat met de rustdag. Het bijwonen van kerkdiensten was in Genève **verplicht**. Maar aan de andere **kant** is er bij

Calvijn geen enkel spoor van **casuïstiek**, laat staan van **wetticisme** ten aanzien van de zondag te vinden.

Motieven vierde gebod

Is de zondag alleen een dag van **samenkomst** en niet van werkonderbreking? In het bovenstaande heb ik dit bestreden. Het lijkt me geen logisch consistente gedachtengang. En het beroep op zondag 38 H.Cat. is naar mijn mening niet terecht. **Toch** is dat nog niet het meest doorslaggevend. Belangrijker is hoe het tegenover elkaar stellen van de **samenkomsten op zondag** en het onderbreken van je werk op zondag, zich verhoudt tot de motieven van **het vierde gebod**. Die moeten uiteindelijk uitsluitend **geven**.

Deuteronomium 5

Als je kijkt naar Deut.5:14 en 15, dan zie je daar in **wezen een** dubbele **motivering**. Eerst **wordt** de **reden** gegeven waarom dit gebod ook geldt **voor** het dienstpersoneel: de Israëlieten moeten goed bedenken dat ze zelf slaaf in Egypte zijn geweest. Dat is de reden, waarom de slaven en slavinnen op sabbat **vrij** moeten hebben. Zij die daar niet zelf over kunnen **beslissen, moeten** het **werk neer** kunnen leggen op die dag. De **Israëlieten** hebben zelf ondervonden, **hoe** wreed het **is wanneer je niet op gezette tijden tot rust kunt komen**.

Maar niet alleen slaven en slavinnen moeten op die dag rusten. **Ook** de baas **mag** geen **slaaf maken** van zichzelf. God heeft je niet **voor** niets uit Egypte bevrijd. Je mag **geen** uitbuiters worden van anderen, **maar ook** niet van jezelf. Je leven mag alle trekken van een bevrijd leven vertonen. Je viert op sabbat **bevrijdingsfeest!** Daar **hoort ook** voor de baas rust nemen bij. **Meteen** al valt op, hoe hier **geen** scheiding plaatsvindt tussen bevrijd zijn en feest vieren – de sabbat **als**

dag van feestelijke samenkomst! – én het laten rusten van je werk door jezelf en door je personeel. Het ene motief loopt samen op met het andere. Bevrijding uit zich juist in het nemen van rust.

Exodus 20

In Exodus 20 wordt het vierde gebod vanuit **het werk van God** bij de schepping gemotiveerd. En vanuit de **speciale** plaats die de zevende dag daarbij innam. God **rustte** op de zevende dag. In **Gen.2:2** en 3 gebruikt & Bijbel voor rusten een **woord** dat allereerst slaat op het ophouden met (scheppend) werken. **Exodus 20:11** gebruikt een **ander woord**. Dit woord **legt** de nadruk op het **uitrusten** na ingespannen arbeid. Er ligt iets verkwikkends in. Op de zevende dag **kan** God, menselijkerwijs gesproken, **weer** op adem **komen** (vergelijk Ex.31:17; voor wat mensen betreft: Ex.23:12). Dar is de **reden waarom de Here** die dag apart zet, door aan de Israëlieten op te dragen hem speciaal aan G d te **wijden** en daarop geen w a k te verichten. Zo mag **deze** dag tot **een** zegen zijn, zodat er iets weldadigs vanuit **gaat**. Zo behoedt **God zijn** kinderen ervoor slaaf te worden van het werk.

Kortom, in Exodus 20 wordt het vierde gebod sterk **gemotiveerd** vanuit het eindigen door God van zijn **scheppingswerk**. Zo moeten ook Gods kinderen op gezette tijden rust nemen **om adem te** schep- pen en weer op verhaal te **komen**.

Het vierde gebod, geen scheppingsordinantie

Ik ben het niet eens met de gedachte dat de zondag wel een dag is van samenkomst, maar niet van werk- onderbreking. Naar **mijn** idee gaat deze voorstelling van zaken te veel **heen langs de motivering** van het vierde gebod. Maar dat betekent **nog niet**, dat ik het wel **eens** ben met de genoemde **tweede mening**

onder **Gereformeerden**: het vierde gebod stoelt op een scheppingsordi- nantie (**Gen.2:2,3**) en **daarom** be- hoort de zondagsrust hetzelfde ka- rakter te hebben **als** de oudtesta- mentische sabbatsrust. Ik deel die mening niet.

Vooraf hierom niet. Je niet kunt zeggen dat God in Gen.2:2 en 3 de sabbat heeft ingesteld.⁸ En dus **kun** je **ook** niet spreken over **een** scep- pingsordinantie. Er wordt daar niet méér gezegd, dan dat God zelf op de zevende dag rustte. Maar je leest hier geen direct gebod **aan** de mens om te rusten. Wel **moet** je **iets m-** ders zeggen. Wat God later in het vierde gebod ten aanzien van de sabbat gebiedt, **ligt** verankerd in wat Hij **zelf** deed op die zevende scheppingsdag. Dat rusten van **Hem** is het fundament en tegelijk één van de **motieven** voor de rust die je **als mens** krachtens het vierde ge- bod genieten mag.

- ¹ Commentaar op Ex.20:8-11 en Jer.17:22.
- ² Institutie II,8,32; Comm. Gen.2:3.
- ³ Institutie II,8,28(-34).
- ⁴ Comm.Gen.2:3; Ex.20:8-11; Ezech.20:12.
- ⁵ Comm. Ex.20:8-11; Gen.2:3; Hebr.4:10.
- ⁶ Institutie II,8,32.
- ⁷ Comm. Hebr.4:10.
- ⁸ Zie ook J.Douma en J.P.Lettinga in: J.Douma, *De tien geboden 2*, in de serie: *Ethische Bezinning 3*, Kampen 1986, p.11, 183.

CADEAU-TIP

Een ontroerende roman
van Ali C. Drost-Brouwer

Saskia van Almèhre

Wanneer vindt Saskia haar geluk?

96 pagina's ing., f 17,50

Verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes. Tel. 0113-215591

Kostelijke klassieke kinderversjes

Gegrond op Gods Woord en Waarheid voor huis en school, tds. J.H. Maatjes 32 pagina's, geniet f 6,00

Verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes. Tel. 0113-215591

Dr. C. Trimp

Kerk in aanbouw

Haar presentie en pretentie

De groei van het Samen- op Wegproces.
De toenemende invloed van de Evangelische
Beweging. Hoe houden wij hieronder ons
kerkelijk normbesef op peil?

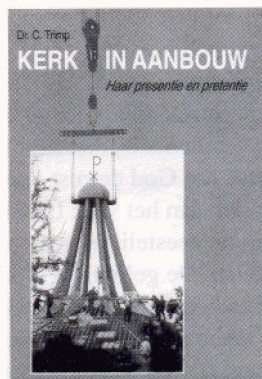
288 pag., gebonden, f 30,00

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

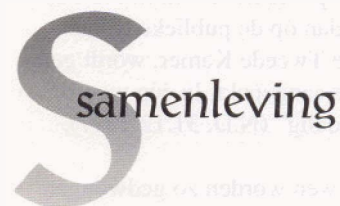
Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes - tel. 0113-215591

PAARS ZET WEDUWEN IN DE KOU

B. Bos

Dat de nieuwe *Algemene Nabestaanden Wet* (ANW) *een slechte wet is, daarover zijn vriend en vijand het eens. Kamerbreed werd dun ook in afkeurende zin over de wet gesproken. Toch meende de paarse coalitie dat de wet moest worden doorgedrukt*" (RPF-fractievoorzitter L. van Dijke, ND 31.12.1997).

De nieuwe wet werd van kracht in 1996. Met ingang van 1 januari 1998 is de wet ook van kracht geworden voor oud-aww'ers (aww:

algemene weduwen- en wezenwet) die voor 1996 al een weduwen- en wezenuitkering kregen.

De gevolgen? Een citaat uit het ND van 31.12.1997. De actiegroep Weduwen in de Kou hijgt momenteel per dag 50 (!) telefonische reacties. "Noodkreten van mensen die in 1998 met de nieuwe wet te maken krijgen. Ze weten werkelijk niet meer, hoe ze nu moeten rondkomen".

Deze situatie vraagt ook van de lezers van De Reformatie begin 1998 om extra aandacht, om fijngevoeligheid voor de situatie van weduwen, weduwnaars en wezen. In de Bijbel blijkt keer op keer dat de Here speciale aandacht voor hen vraagt. Familieleden, diakenen en commissies van beheer zijn nu aan zet, zij kunnen het niet maken aan dit onrecht gedachtenloos voorbij te gaan.

Daarom besteden we in De Reformatie opnieuw aandacht aan de positie van degenen die te lijden hebben onder de nieuwe *Algemene Nabestaanden Wet*.

Waarom is de *Algemene Nabestaandenwet* een slechte wet?

Vanuit gereformeerd standpunt is het op zich geen slechte zaak dat mensen zichzelf verzekeren tegen allerlei moeilijkheden, ook tegen het overlijden van man of vrouw. Van Middelkoop vroeg in dit blad in mei 1997 voor deze wet ook al aandacht. "De pijn (van deze wet, b.b) zit evenwel in het abrupte karakter van de afbraak van dit deel van ons stelsel van sociale zekerheid". Volgens hem hebben sociale adviseurs in brieven aan de Tweede Kamer de nieuwe wet dan ook a-sociaal en meedogenloos genoemd! Eind 1995 nam de Eerste Kamer de wet aan, J.P. de Vries schreef toen al over deze wet: "Zij die nu al weduwe of weduwnaar zijn, kunnen binnen enkele jaren hun uitkering verliezen. Dat is onbehoorlijk, omdat de echtgenotentoen ze nog beiden in leven waren, met de aaw rekening hebben gehouden bij het treffen van voorzieningen in geval van overlijden. Ook hier behoren bestaande ingegane rechten ongemoeid te worden gelaten" (ND. 13.12.1995)

Het a-sociale en meedogenloze zit

ondermeer in het feit dat mensen die al een uitkering hebben of (zeer) ernstig ziek zijn, zich niet meer kunnen verzekeren tegen de gevolgen van de inkomensachteruitgang. Verzekeringstechnisch gaat het dan om de zgn. "brandend huis gevallen".

En deze slechte wet wordt van kracht in een situatie dat Nederland er economisch erg goed voorstaat. WELVAART wordt met hoofdletters geschreven, ging het economisch gezien ooit beter met de BV Nederland?

De gevolgen op een rij gezet

Premier Kok zei in hetzelfde jaar dat de nieuwe wet werd aangenomen bij de *Algemene Beschouwingen*: "We streven naar een samenleving die het schrille contrast tussen rijk en arm steeds minder laat zien".

Juist deze wet zorgt ervoor dat in 1998 naar schatting 18.000 weduwen en 22.500 weduwnaars hun uitkering verliezen. Voor velen van hen ontstaat juist dat schrille contrast. Dat betekent voor hen dat zij terugvallen naar het niveau van de bijstand. Hun inkomen kan dalen met honderden tot zelfs 2.000 gulden per maand!

Opnieuw de actiegroep Weduwen in de Kou: "Op de destijds afgegeven beschikking hebben de mensen hun verplichtingen afgestemd. Nu zitten ze dus met een gigantisch probleem, omdat ze straks hun huur of hypotheek niet meer kunnen betalen. Hierdoor zullen duizenden weduwen verplicht moeten verhuizen. Weg uit je eigen huis en je buurt, waar misschien je kinderen

wonen. Uiterekend deze kwetsbare groep, die liever stil in een hoekje zit dan op de publieke tribune van de Tweede Kamer, wordt genadeloos aangepakt. In één woord: schandalig" (N.D. 31.12.1997).

Weduwen worden zo gedwongen de arbeidsmarkt op te gaan. Maar, waar is het werk voor hen? Welke werkgever zit te wachten op een vrouw die wellicht al vele jaren niet meer gewerkt heeft en dus niet beschikt over voldoende of juiste **werkervaring**. **Zorgen** voor je eigen inkomen, een typisch paars **stokpaardje**, is dan gewoon onhaalbaar. Dus toch: terugval naar het niveau van de bijstand. Buiten elke schuld **gegijzeld** raken rond het minimum.

De regering straft werkende weduwen

Voor die weduwen die werk hebben, heeft het paarse kabinet nog een onaangename verrassing in petto. De **veranderingen** in het belastingstelsel **zorgen ervoor** dat ook hun eventuele pensioenen er op achter uit gaan. Dit terwijl de meeste Nederlanders er financieel op vooruit gaan. Pensioen dat weduwen en **weduwenaars** nu ontvangen vanwege **mogelijke** eerdere banen. Wellicht dat dit probleem door minister **Melkert** wordt opgelost omdat velen er sinds 1 januari financieel op achteruit gegaan zijn, dit tegen de toezeggingen in. Dit onrecht zal de kerk een zorg zijn. Moet er wat tegen dit onrecht gedaan worden? En zo ja: wat kan er dan gedaan worden?

Allereerst de familie

Van Middelkoop **verwees** in mei 97 naar prof. van **Bruggen**. Deze is van mening dat "Paulusbeveelt: de gelovige moet **allereerst** in zijn eigen relaties het gebod **nakomen** om weduwen te eren" (Ambten in de apostolische kerk, blz.135)

Dat vraagt **fijngevoeligheid** van **oudere kinderen**, **van** broers en zussen

en andere familieleden. In onze sterk geïndividualiseerde tijd zijn ook wij, christenen, wellicht het zicht op het eren **van** weduwen (enigszins) kwijt geraakt.

In preken en op huisbezoek kunnen en zullen predikanten en ouderlingen daar aandacht **voor** dienen te **vragen**.

De diakenen

Opnieuw **Van Bruggen**: "De gemeente **zorgt** dan voor **weduwen die niemand hebben: geen kinderen** om haar op te nemen en geen heer of meesteres die onderdak biedt" (a.w. blz. 135). De diakenen **mogen** hierin een **belangrijke**, dienende rol spelen.

Namens de Heer van de kerk mogen zij aandacht geven aan juist deze kwetsbare groep zusters en broeders. Actieve aandacht, dus niet wachten tot er om hulp gevraagd wordt. Op **fijngevoelige wijze** bij de bewuste zuster of **broeder** op bezoek gaan, meeleven tonen in deze nieuwe, beroerde **omstandigheden**. Meeleven houdt **dan** ook concreet in: hulp aanbieden, hoe dan ook. Bidden om de **Heilige Geest**, bidden om **fijngevoeligheid** die **creatief** maakt. **Ook**: je **verdiepen in de vraag** wat het betekent om eventueel gegijzeld te raken rond het **minimum**. Je gaat dan bijvoorbeeld de brochure van het GMV met de titel: -gegijzeld rond het minimum- bestellen en lezen.

De commissie van beheer, de zendingscommissie enz.

In verband met **bijv.** de VVB heeft ook de **CvB hiermee te maken**. De **vaak** sterke terugval in het inkomen van de **bewuste** broeders en zusters zal ook consequenties (kunnen) hebben voor **hun** vaste vrijwillige bijdrage.

Een CvB of financiële commissie hoeft niet te wachten tot dit wordt aangekaart door een zuster of broeder zelf.

Ze kunnen ook zelf op tactvolle wijze het initiatief nemen om over **verlaging** van de VVB te spreken. Datzelfde geldt **ook** voor bijvoorbeeld de **mogelijke zendingscommissies**, fonds Theologische Universiteit enz.

Een eretaak voor de kerk

Weduwen, weduwenaars en wezen vormen in de maatschappij geen pressiegroep van betekenis. Hoe **zullen** zij zich organiseren? Zij hebben geen sterke lobby in Den Haag.

Paars hoeft zich wat **dat** betreft **geen** zorgen te maken voor de komende verkiezingen in mei a.s. Maar onrecht blijft onrecht, ook als het stil blijft op het Binnenhof. De kerk richt zich niet op Den **Haag** maar op God, die zich **man** van de weduwen en vader van de wezen noemt. Als Vader dat voorbeeld geeft, dan **mogen** wij als Zijn kinderen dat **voorbeeld** volgen. De staat is teruggetreden, de **kerk**(leden) aan zet.

Huisstijlen: Briefpapier, env., visitekaartjes

de Bunschoter bv
drukkerij

Postbus 10 - 3750 GA Bunschoten-Spakenburg
Tel (033) 299 79 99 - Fax (033) 299 79 98

GEREFORMEERDE KERKEN IN SURINAME?!

B. Bolt

kerk wereldwijd

Op zondag 5 oktober 1997 gebeurt er in het kleine Indianendorp Powaka iets bijzonders. Mogelijk zijn er in het dorp al wel eens vijftien blanke toeristen tegelijk geweest. Maar vijftien blanke kerkgangers in één dienst? En dan ook nog gereformeerde kerkgangers in een dienst waar een gereformeerde predikant voorgaat? En waarin een aantal volwassen Indianen belijdenis van hun geloof afleggen?

Wij, Nederlanders hebben al lang iets met Suriname. En wij gereformeerden ook. En toch, er is tot nu toe weinig spectaculairs gebeurd als we het hebben over vestiging van gereformeerde kerken. Er zijn al tientallen jaren kleine huisgemeenten geweest. In de hoofdstad Paramaribo en in West Suriname in Wageningen. Het ging dan steeds om activiteiten van enkele vrijgemaakte gezinnen die voor een aantal jaren in Suriname werkten. Zij kwamen 's zondags bijeen en lazen een preek. Bij het vertrek van deze gezinnen eindigden deze bijeenkomsten. Van slechts één — ring kan worden gezegd dat deze na bovengenoemde activiteiten is blijven voortbestaan. Dat is bij de meeste wel bekende gemeente van de Estherhof.

Stand van zaken

Wat zijn op dit moment de kerkelijke contacten die we als vrijgemaakten hebben in Suriname. Het is niet gebleven bij het contact met de Estherhofgemeente. Ook de activiteiten van de Orthodox Presbyterian

Church (OPC) hebben onze aandacht.

In feite zijn er 5 (!) kerkelijke gemeenschappen die onze aandacht verdienen:

- de gemeente van de Estherhof (Gereformeerde kerk);
- de 'kerk' van de OPC (Reformatie kerk), met als voorganger ds. K. Hubenthal
- een 'Engelssprekende kerk' (The First Presbyterian Church [FPC] of Paramaribo) onder leiding van ds. R. Poettcker;
- een kleine kerkgemeenschap te Powaka, een Indianendorp 100 km ten zuiden van Paramaribo, waar ds. Hubenthal sinds begin 1997 jaar contacten heeft;
- een kleine groep in het Indianendorp Wanaka, iets dichterbij Paramaribo, waar ds. Hubenthal sinds eind 1997 contacten heeft.

Geschiedenis

* De Estherhof-gemeente

Van deze gemeente zal het meeste bekend zijn. In de jaren '60 woonde de fam. Glas in Paramaribo en hield daar 's zondags bijeenkomsten. Ze

woonden dicht bij de Estherhof.

Door bezoeken, die vooral hun kinderen aan de bewoners van de Estherhof (ex-leprozen) brachten, ontstonden er goede contacten en werden de mensen uitgenodigd voor de zondagse bijeenkomsten. Deze activiteit werd later door de fam. Hummelen voortgezet. Na hun vertrek bleef deze groep in de Estherhof zelf diensten houden. Van 1975 tot 1980 was ds. Verlind, uitgezonden door de kerk van 's-Hertogengosch als zendeling in Suriname. De gemeente van de Estherhof was voor hem de 'thuisbasis'. Helaas kwam deze gemeente ondanks het zendingswerk niet tot verdere groei. De angst van Surinamers om met ex-leprozen om te gaan zal hieraan debet zijn geweest.

Na het vertrek van ds. Verlind heeft de kerk van 's-Hertogenbosch de contacten onderhouden. Zowel vanuit Curaçao als vanuit Nederland bezochten predikanten enkele keren per jaar deze kleine gemeente. Enkele jaren geleden is door 's-Hertogenbosch, Klaas Harink, die met zijn gezin in Suriname woont, als ouderling bevestigd. Hij leidt vaak de zondagse diensten en stimuleert andere activiteiten. Ds. Hubenthal van de OPC gaat één keer per maand voor in de dienst. Br. R.H.A. Boerma, die een jaar ('93-'94) in Paramaribo woonde, heeft namens 's-Hertogenbosch, een belangrijk aandeel in het kerkelijk opbouwwerk gehad. Dit is na zijn overlijden grotendeels stil komen te liggen.

De Estherhofgemeente bestaat in hoofdzaak uit vrouwen. Het is een groep met een hoge gemiddelde leeftijd en ze zal, menselijkerwijs gesproken langzaam uitsterven.

Als binnenkort de familie Harink vertrekt, valt er voor de Estherhof weer een stukje begeleiding weg. Een goede relatie met de OPC-gemeente zal voor de toekomstige ontwikkeling en verzorging van deze groep van groot belang kunnen zijn.

De Estherhof-gemeente heeft via de kerk van 's-Herfogenbosch bij Deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken een **zusterkerkrelatie** aangevraagd met onze kerken in Nederland. Deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken zijn bereid hierop positief in te gaan, maar om dit te realiseren zal moeilijk gaan. Het is een **niet** geïnstitueerde kerk en ze kent geen **ambten** en heeft hiervoor op dit moment ook **geen** mogelijkheden.

* **De Engelssprekende gemeente**, de FPC.

Dit is een kerkelijke gemeenschap die in hoofdzaak bestaat uit mensen van (Brits) Guyana. In de jaren '70 zijn grote groepen Guyanezen om economische en politieke redenen naar Suriname getrokken. Als eerste werkte de presbyteriaanse predikant ds. Jeff Donnan uit Canada onder deze groep en hij stichtte een gemeente. In 1987 nam de OPC de zorg voor deze gemeente over en werd geleid door de Engelssprekende predikant van de OPC, ds. W. Ralph English. Na diens vertrek beriep de FPC de Canadese predikant ds. Rudy Poettcker van de Reformed Presbyterian Church. De gemeente heeft ongeveer 60 leden en wordt geleid door een kleine kerkenraad.

* **De Reformatie Kerk**

In 1990 werd ds. Karl Hubenthal door de OPC uitgezonden naar Suriname om te werken onder de Nederlands sprekende Surinamers. Ds. Hubenthal heeft voor zijn uitzending een jaar aan de Theologische Universiteit in Kampen gestudeerd. Er ontstond een kleine gemeente die aanvankelijk langzaam groeide. In 1995 werd een gebouw in het centrum van Paramaribo gekocht

en ingericht als vergaderplaats. Dit betekende een **stimulus** voor het werk en de verdere groei van de gemeente die nu **Reformatie Kerk** wordt genoemd. Deze kerk is bedoeld als de **Nederlandssprekende kerk** van de OPC in Suriname. Om dit goed gestalte te kunnen geven heeft de OPC aan onze kerken gevraagd om een Nederlandse predikant te zenden.

De 'gemeente' in Powaka

Dit is een verhaal apart. De contacten zijn ontstaan door familieleden, de fam. Sabajo, die in Nederland woont en hier bij de vrijgemaakte kerk in Berkel en Rodenrijs lid is geworden. In 1996 heeft deze Nederlandse familie contact gezocht met Klaas Harink met het verzoek geestelijke steun te geven aan de familie in Powaka. Er is toen overleg gepleegd met ds. Hubenthal. Die is de gemeente gaan bezoeken en is begonnen met het geven van catechisaties.

Inmiddels zijn er van deze groep 8 mensen gedoopt, waarvan een zestal volwassenen, die belijdenis van hun geloof aflegden.

De groep in Wanaka

Vrij snel na de bewuste zondag in oktober 1997 werd in een ander Indianendorp van de Arawaka Indianen, **Pad Wanaka**, door ds. Hubenthal een preek- en catechiseerpunt ingesteld. Een hoopgevend gebeuren ook voor de andere gemeenten.

Assistentie uit Nederland

Er lijken op dit moment in Suriname mogelijkheden te liggen voor onze kerken om een bijdrage te leveren voor een verdere kerkelijke ontwikkeling. Naast mogelijkheden liggen er ook concrete hulpvragen. De OPC heeft Nederland om personele hulp bij het kerkelijk opbouwwerk gevraagd en de Estherhofge-

meente heeft gevraagd om een relatie en om aandacht, eventueel in personele zin.

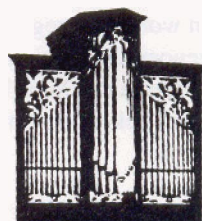
Het gaat om kleine, nog zwakke groepen. De meeste nog zonder ambten.

Er zijn allerlei knelpunten. De Estherhofgemeente verdient aandacht. Vanwege de vroegere ziekte van de Estherhofbewoners, zal dit voor heel wat mensen een overwinning moeten betekenen. Er zijn positieve ontwikkelingen op gebied van acceptatie en streven naar integratie. Vooral in een land waar kleine groepjes al gauw als sekten worden beschouwd is het wenselijk dat de groepen kans zien om met elkaar een kerkverband aan te gaan.

Ook zijn de groepen die van diverse afkomst zijn, nog zo maar niet op één lijn waar het gaat over de inrichting van de diensten en de liturgie. Samenvoegen van gemeenten zal daarom niet direct voor de hand liggen. Toch zijn er mogelijkheden voor een vorm van een kerkverband. Dit zal voor alle groepen stimulerend werken en ook een uitbreiding bevorderen.

Het is daarom gewenst dat deputaten BBK er spoedig in slagen om een geschikte theoloog te vinden die de OPC gaat assisteren bij het kerkelijk opbouwwerk in Suriname.

HENDRIKSEN & REITSMA KERKORGELS

* **Nieuwbouw**
* **Restauratie**
Onderhoud

Ampèrestraat 4, 8071 PH Nunspeet
Telefoon (0341) 25 24 84,
b.g.g. 25 10 02/25 12 12

M

meegelezen

Daar heb ik recht op...

Mevrouw J. Sneeep-Oorbeek schreef in *De Wakker* van 13 februari over de rechten van de mens en de rechten van God:

De rechten van de mens; die zijn vastgelegd in een officieel document: de verklaring van de rechten van de mens. Ik ken ze niet uit mijn hoofd, jij waarschijnlijk ook niet, maar een paar weet ik wel. Bijvoorbeeld het recht op vrijheid van meningsuiting of op vrijheid van godsdienst. Dit zijn misschien wel de meest bekende.

Als ik jou zou vragen eens wat op te noemen, zou er misschien één van de volgende rechten uitkomen:

recht op een eigen mening, die niet per se dezelfde hoeft te zijn als de mening van je ouders;

recht op zakgeld of een studiebeurs;

recht op goede verzorging door je ouders;

recht om eindelijk eens te zeggen, wat jij wilt;

recht om er uit te zien zoals jij wilt;

recht om te gaan en staan waar jij wilt;

recht op onderwijs.

Dit rijtje heb ik zo hier en daar bij elkaar gesprokkeld. Al met al hebben wij wat rechten!

Als wij dan maar wel bedenken, dat die rechten niet alleen voor mij gelden, maar ook voor mijn huisgenoten, mijn vrienden en vriendinnen, mijn klasgenoten, mijn medege-meenteleden.

Want de één heeft niet meer recht op iets dan de ander. Als wij zo elkaar het licht in de ogen gunnen...

De rechten van het kind, de rechten van de student, de rechten van de oudere, de rechten van de werkne-

mer en ga w maar door. Heel goed, als we zo onze rechten hebben, In de Bijbel lezen we daar ook over, al wordt het niet zo genoemd. In het O.T. lezen we van allerlei wetten en regels om de mensen te beschermen; te beschermen tegen zichzelf (want dat is soms nodig), tegen anderen. God wil, dat wij veilig en gerust kunnen leven! Over rechten gesproken! Is dat geen zorg voor de 'rechten' van de mens door onze God? Ook voor jou!

Maar als we het nu eens gaan om-draaien en het hebben over & rechten van God. Dan is daar ook wel het één en ander over te zeggen. Hij heeft ons gemaakt, Hem behoren wij toe.

Eigenlijk is dat toch vanzelfsprekend: de Here heeft ons gemaakt, Hij is onze Schepper, Hij heeft ons geweld, Hij heeft ons gevormd vanaf het kleinste begin, Hij heeft ons ook gekend vanaf het allereerste begin. Heeft Hij dan geen recht op ons leven? En Hij heeft Met alleen óns gemaakt, maar heel deze aarde, waar wij op mogen leven en alle mensen en dieren om ons heen.

Heeft Hij er dan geen recht op, dat wij daar zorgvuldig mee omgaan? Wat een verdriet moet God ervan hebben, dat de mensen het zonder Hem wel denken te redden, dat Hij aan de kant wordt geschoven als niet ter zake, lastig, niet meer nodig.

Wij bepalen liever zelf, hoe wij met elkaar omgaan, of een leven kostbaar is of niet, hoe we met & schepping omgaan. Ik bepaal zelf wel, Roe ik met mijn eigen lichaam omga en wat ik met mijn leven doe, ik heb toch het recht om mijn eigen leven te leiden!

Nu komt het heel dichtbij, want heb jij het recht om je eigen leven te leiden? Wie heeft jou gemaakt? En

nog meer: Wie heeft Zijn naam op jouw voorhoofd gezet? Je bent niet van jezelf, je bent van God. Ik heb je bij je naam geroepen, je bent van Mij, zegt de Here, de God van het verbond. Want dat is het, God wil een relatie met jou en dat heeft Hij al heel vroeg tegen jou gezegd, nog voordat iemand aanspraak op jou zou kunnen maken. Hij is jouw Schepper, Hij wil ook jouw verlosser zijn. Hij heeft voor jou gekozen, Hij biedt jou Zijn liefde aan, niet omdat jij het zo goed doet, maar omdat Hij er intens plezier in heeft jou gelukkig te zien. Dat noemen we genade: krijgen, wat je niet verdiend hebt. Jezus heeft dat voor jou gedaan.

Wees eerlijk: heeft God dan geen recht op jouw leven?

Geef het Hem!

Op weg naar volwassenheid

In Koers van 6 februari schrijft W. Büdgen, die werkzaam is in het Reformatorisch voortgezet onderwijs over het begeleiden van jongeren.

Als ik het in het kader van mijn functie over jongeren heb, dan doel ik op de periode vanaf de basisschool tot aan de intrede op de arbeidsmarkt. Het is de fase waarin ze de kinderlijke vanzelfsprekendheid verliezen en op zoek gaan naar zichzelf, naar het wezen en het doel van het leven, naar God. Het gaat in deze periode op weg naar de volwassenheid om k t opbouwen van ten eigen identiteit. Dat is niet =l=den een heel gevecht in het leven van jongeren. Hoe meer vaste ijkpunten ze hebben, hoe beter ze dit gevecht aan kunnen.

Wat zijn dan van die vaste ijkpunten? Ik noem allereerst de geboortegenheid van een goed functione-

rend gezin, waarin vader en moeder oprecht **van** elkaar houden, het goede **voor** elkaar en voor de kinderen zoeken, structuren aanbrengen, waarin het leren beheersen en het tot ontwikkeling brengen beide tot hun recht komen, *waarin* verantwoordelijkheid wordt gegeven, waarin vooral het **open gesprek** is over de **kleine en grote dingen** van het leven. Laten **we** in dit opzicht beseffen het verdriet en de zorg van ouders die in hun eentje hun kinderen moeten opvoeden.

Een ander ijkpunt is de *overtuiging*, dat *God de Schepper is van hemel en aarde en ook nu nog alle dingen regeert en in de Heere Jezus Christus zich ontfemt over verloren zondaren*. Een derde ijkpunt is een **min** of meer algemeen aanvaard *normen- en waardenpatroon* in de samenleving. En als ik nu drie van deze ijkpunten noem **die jongeren** geweldig **kunnen** helpen om in de **tienerjaren** een eigen identiteit op te **bouwen, dan moeten we denk** ik met **elkaar** vaststellen, **dat** bij veel

jongeren meerdere van deze ijkpunten ontbreken.

Ik wil me even op **één** ijkpunt **concentreren**. Ik denk, dat ik niet teveel zeg, **als** ik veronderstel, dat bij velen van mijn leeftijd het bestaan van God als Schepper van hemel en aarde, als regeerder van alle dingen, in uw **tienerjaren** niet echt ter discussie heeft gestaan. Deze **weten**-schap was voor de **meesten** van ons een geweldig belangrijk ijkpunt. Ik **kan** u verzekeren, dat dat nu onder vele jongeren totaal anders is. *De twijfel zit niet alleen in de lucht, maar ook in de harten van vele jongens en meisjes*. Soms is zelfs de twijfel nauwelijks meer te bespeuren. Wist u, dat wij leerlingen op **school** hebben, soms al in de brugklas, die nooit meer bidden?

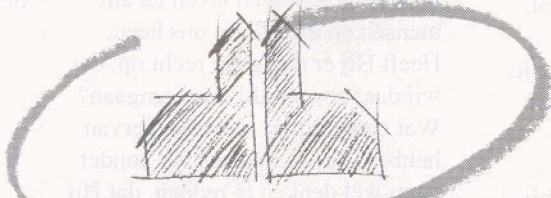
Ik bedoel **maar** te zeggen, dat het opbouwen van een eigen christelijke identiteit **uitermate** moeilijk is, als vaste ijkpunten steeds **meer** gaan ontbreken. En als dan bovendien de eisen die de samenleving **aan onze jongeren** stelt, steeds **gro-**

ter worden, dan zijn problemen te verwachten. Juist in dat **zoekproces** kunnen zich dan allerlei ontsporingen voordoen. Zo las ik in een rapport, dat 20 procent van de jongeren van onze samenleving verwacht nooit echt volwassen **te worden**. En onder volwassenen wordt dan verstaan het vernemen en de bereidheid om verantwoordelijkheid te dragen voor zichzelf, een gezin en voor de samenleving. Wat kan een zwakke eigen identiteit voor geweldige problemen zorgen. Juist een zwakke identiteit veroorzaakt **allerlei** bedenkelijke vormen van **groeps**gedrag, waarbij **allerlei** uiterlijke **herkenningspunten** de **surrogaten** worden voor een wezenlijke identiteit.

En **achter al die** surrogaten voor **wezenlijke** identiteit zit **een innerlijke leegheid en onzekerheid en uiteindelijk angst**.

Salomo *zegt* 'Red degene, die ter dood **gegrepen zijn; want zij wankelen ter doding, zo zij u onthoudt'** (Spreuken 24:11). Wat een taak!

donatus

Verzekert uw hoogste goed!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.

Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,

maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.

Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor

een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

donatus

Hoff van Hollantlaan 8
Tel. 073 5221700 • Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD